

Rabnevelés

Divat-e még Európában?

Azt gondolhatnánk, hogy a szabadságvesztésre ítélt büntetés-végrehajtási intézeti élete – az Európai Börtönszabályok, a különböző nemzetközi egyezmények és a korszerűsített jogszabályok nyomán – a rehabilitáció alapelveire épülve Európa-szerte lényegében egységesen zajlik. Azt is feltételezhetnénk, hogy a jelentős társadalmi-gazdasági különbségek miatti anyagi-tárgyi-személyi eltérésektől eltekintve mára tisztázódtak a büntetés-végrehajtás céljából, feladataiból következő teendők, világossá váltak a fogalmak. Nos, ez koránt sincs így.

Kétségtelen, hogy számos európai ország (főleg a skandinávok) esetében szoros az együttműködés, nagyon hasonlóak a megoldások, de az értelmezési és továbbfejlesztési viták mindennaposak. Fontos lehet mindez számunkra, ha nemcsak a deklarált jogszabályok szintjén, hanem a megvalósuló gyakorlatban is szeretnénk jelentősen előrelépni, „európaivá” válni.

A holland *Robert Suvaal'* egyik írásának címében így teszi fel a kérdést: „*A börtönnevelés átfogó koncepciója: luxus vagy szükségszerűség?*” Országának bűnözési rátája ug-rásszerűen megnőtt az elmúlt néhány évben (a százezer lakosra számított bebörtönzési mutató 40-ről 75-re ugrott), az erős politikai és társadalmi nyomás hatására ezért most szorint vissza kell térni a jól ismert három alapkérdés újlagos feltevéséhez: *Mi működik? Hogyan tudhatjuk meg? Hogyan mérhetjük?* Rögtön figyelmeztet, hogy a helyzet teljes félreértése, ha a börtönnevelés hatékonyságát a visszaesés csökkenésének mutatóiban keressük, hiszen sokkal bonyolultabb ügyről van szó, például olyan faktorokról, mint a szabaduló elítélt társadalmi fogadtatása vagy a munkanélküliség helyzete.

Az úttörők nem táncolnak vissza

A holland börtönnevelés (amely mindig Európa élvonalába tartozott) a következőképpen közelíti meg ezt a helyzetet:

1. Arra kell válaszolni, melyek a releváns összetevői a beilleszkedő (nem kriminális) élet esélynövelésének. Számos szociális gond megoldása kerül itt szóba (munkát, lakást, partnert találni), meg kell szabadulni az esetleges káros szenvedélyektől, meg kell tanulni hasznosan eltölteni a szabadidőt stb. Ezek jelentős része kívülesik a börtönnevelésen, így csak áttételesen befolyásolható. **A börtön feladata az, hogy a következő lehetőségek biztosításával járuljon hozzá a visszaesés csökkentéséhez:**

- a képzettség (iskolai végzettség) szintjének emelése,
- a szakképzettség szintjének emelése,
- a munkavégzés és munkára nevelés biztosítása,
- a társadalmi ismeretek elsajátíttatása és szociális alkalmazkodási képességek kialakítása,
- problémamegoldó képességek javítása,
- a napi élethez szükséges képességek kialakítása (pl. főzés, a háztartásban előforduló javítások),
- a szabadidő megfelelő eltöltésére orientálás (tudás, tapasztalatok, képességek kialakulása),
- attitűdök változtatása.

2. Meg kell határozni a szabadságvesztés-büntetés megkezdésekor felbecsülhető szintet, illetve – hogy a nevelés hatékonysága kimutatható legyen – a szabaduláskori szintet.² Az induló szintnél az előbb vázolt komponensek helyzetét kell figyelembe venni, és azokra építve ki kell dolgozni egy programtervet. Ez sok munkát jelent, de hinni kell szükségességében. Nem szabad elfelejteni a figyelmeztetést: „*Azt mérd, ami fontos! Ne tedd fontossá azt, ami mérhető!*” A fogva tartás végén egy zárófelmérés készítésével az eltelt időszak hatékonysága kimutatható, és ez növeli a börtönnevelés értékét bent, illetve kint, a társadalomban is.

3. Harmadik lépésként lehetőségünk nyílik értékelni és azonosítani a börtönnevelésnek azon komponenseit, amelyek leginkább összhangban állnak céljainkkal, a legértékesebbek, emellett a leghatékonyabbak.

A holland büntetés-végrehajtás, amely már a múlt században úttörőként járt el az elítéltekkel való bánásmód humánus, nevelésre orientált rendszerének kialakításában, és példát mutatott ebben a nehéz munkában, vélhetően nem „táncol vissza”, nem adja fel eddigi eredményeit. Amit ma erőteljesebben hangsúlyoznak, az a kooperáció elmélyítése az érintett szervezetek között, ide értve a börtönön belüli egységeket (tréningközpontok, iskola, műhelyek, probációs szolgálat stb.) és a falakon kívüli szervezeteket, melyek a bent elkezdett nevelési programot a szabad élet viszonyai között képesek folytatni. Teljesen egyértelműen válaszol R. Suvaal (1995-ben írt) dolgozata végén a feltett kérdésre: nem luxusról, hanem reális szükségszerűségről van szó, amikor a nevelés átfogó koncepciója mellett áll ki, mint az egyetlen lehetőség mellett, amely alkalmasnak mutatkozik a szociális rehabilitáció esélyének megteremtésére.

A nevelés (esetenként: kezelés) gondolatával és részleteivel nemcsak pedagógusok és pszichológusok foglalkoznak. Vigh József kriminológus professzor a Börtönügyi Szemle lapjain beszámolt egy, az Európa Tanács által rendezett 1993-as jogi konferenciáról, ahol a „treatment” (bánásmód, kezelés) értelmezése, hatékonysága és sorsa került terítékre.³ Az előző holland példához hasonlóan a komplex megközelítés dominált, „pszichoszociális beavatkozásnak” címezték az elítélteket érintő – a büntetésen kívüleső – összes konstruktív beavatkozást. Megállapították, hogy a „treatment ideológia csődje” félrevezető formula volt, mert leszűkítették értelmét az orvosi (pszichiátriai) kezelésre, illetve nem történt alapos hatáselemzés ott sem, ahol az átfogó „bánásmód” értelmében hajtott

ták végre a treatmentet. Vigh József gondolatai közül figyelmet érdemel a neoklasszikus büntetőjogi irányzat elutasítása, amely visszalépést jelent a tudomány mai szintjéhez képest, ám szerencsére az európai büntető igazságszolgáltatás fejlődése nem ebbe az irányba mutat. Természetesen egy adott ország társadalmi-politikai-gazdasági helyzete alapjaiban megszabja az egyébként elveiben elfogadott (jogszabályokban deklarált) nevelésorientáció gyakorlati megvalósíthatóságát, színvonalát, hatékonyságát. Mindez azonban nem befolyásolja a fejlődés fő irányát, amely az Európa Tanács dokumentumai alapján történik egyre több országban.

A magyar jogszabály és az európai főcsoport

Jelen helyen nem szükséges részletes elemzést nyújtanom jogszabályaink európai kompatibilitásáról, megtette azt kitűnő cikkében *Sereg Pál*.⁴ Az új, 1993. évi XXXII. törvény igyekezett minden lényeges szempontot beépíteni, amely elsősorban az Európai Börtönjogszabályokból (Council of Europe, Recommendation No. R/87/3/, illetve a témák szempontjából különösen fontos, az Education in Prison (Council of Europe, Recommendation No. R/89/12/c dokumentumból) adaptálandónak mutatkozott. Egyértelművé vált, hogy a szabadságvesztés-büntetés során a fő cél (1993. évi XXXII. tv. 19. §) az elítélt szabadulás utáni beilleszkedésének és annak elősegítése, hogy ne kövessen el újabb bűncselekményt. A változás tehát az, hogy magát a büntetés időtartamát egy felkészítési szakasznak fogja fel, amely az adaptív társadalmi viselkedéshez szükséges összetevőkre irányulhat. A 38. § (1) bek. a szabadságvesztés végrehajtásának feladatát rögzítve nyomatékosítja is ezt a cél-feladat rendszert, mondván: „... feladata, hogy fenntartsa az elítélt önbecsülését, fejlessze felelősségérzetét, és ezzel elősegítse, hogy felkészüljön a szabadulás utáni, a társadalom elvárásának megfelelő életre.” A (2) bekezdés még további részletekkel szolgál: „... feladat végrehajtása érdekében fel kell használni a szükséges gyógyító, oktató, erkölcsi és szellemi erőforrásokat, biztosítani kell a rendszeres munkavégzés feltételeit.” Azt gondolom, mindez az európai főcsoportban van, megfelelő kereteket nyújthat az elítéltek neveléséhez. Igen, minderre ez a szép magyar szó a legmegfelelőbb, még ha nem találjuk is meg, illetve csak a fiatalok elítéltekre vonatkozó szakaszoknál, például: „A fiatalok neveléséhez és a társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a gyámhatóságnak, a hivatásos pártfogónak, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiatalok szülőjének, gyámjának vagy más hozzátartozójának a közreműködését.” 105. § (3) bek.

Vajon mi ennek az oka? Felnőtteknél talán sértő a „nevelés” gondolata is – tudván, hogy elítélteink jelentős hányada retardált, személyiségét tekintve fiatalok? Vagy felnőtteknél (18 év felettiéknél) talán nem fontos a szülői (családi) háttér bevonása, a különféle segítő szervezetek támogatása? Az Európai Börtönjogszabályok IV. része (64–70. §) ezen szempontokra kifejezetten felhívja a figyelmet.

Ne féljünk a „nevelés” szó használatától!

Az értelmező szótár szerint a nevelés szó a következőket jelenti:⁵ 1. Az a tény, hogy valakit, valakit nevelnek. 2. (Testi), szellemi és erkölcsi fejlődés tudatos irányítása, különösen gyermekeknek leendő hivatására való tervszerű felkészítése. Ha a 2. értelmezés gyer-

mekekre vonatkozó kitételét egy speciális korcsoportnál kiemelt fontosságú fejlesztésnek tekintjük, a testi-szellemi-erkölcsi fejlődés tudatos irányítása véleményem szerint bátran használható elítéltek vonatkozásában is. Nehezebb helyzetben vannak az angol nyelvű szerzők, amikor az „education” szót használják, mert az egyaránt jelenthet oktatást és nevelést. Az Egyesült Államokban a börtönnevelésre a „korrekciós nevelés” (correctional education) fogalmát használják, szakmai társaságuk a CEA (Correctional Education Association). Természetesen a hivatásos pedagógusok (oktatók, nevelők, edzők stb.) saját szakterületükre kibontva és értelmezve használják ezt a szót. 1991-ben *Hévényi Attila* és jelen sorok írója előadást tartott a hollandiai Bergenben, az EPEA (European Prison Education Association – Európai Börtönnevelési Társaság) 3. Nemzetközi Konferenciáján⁶, ahol kifejtettük, hogy a mi értelmezésünkben mit jelent a „nevelés” szó a börtönmunkában. Rövidítve: *„... támogatni, fejleszteni és korrigálni az elítélt önbecsülését, illetve egyes személyiségvonásait speciális módszerekkel, például iskolai oktatással, kulturális-szociális és sportaktivitással, csoportos és egyéni foglalkozásokkal, munkavégzéssel, szakképzéssel stb.”*

Az Európa Tanács anyaga (Education in Prison, Recommendation No. R/89/12) felhívja azonban a figyelmet arra is, hogy parttalanul tág értelmezésben a nevelés fogalma elveszti cselekvés-irányító és szervező erejét, ezért tételesen kiemeli a könyvtári munkát, a szakképzést, a kulturális tevékenységet, a szociális nevelést, a testnevelést és a sportot, egyenrangúnak tartva őket a szervezetszerű iskolai oktatással. Éppen ezért nem tesz különbséget fontosságban a „nevelő” (educator) és az „oktató” (teacher) között sem. Külön fejezet foglalkozik a „felnőttneveléssel” (adult education).

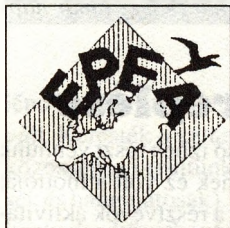
1994-ben a lengyel büntetés-végrehajtás oktatási központjában, Popowóban került megrendezésre az első európai konferencia a börtönnevelés koordinátorai részére a vezető nyugati börtönrendszerek és az ún. „volt szocialista országok” képviselőinek részvételével. A szervezésben közreműködött az EPEA, az elnöki tisztet *Henning Jörgensen* (Dánia) töltötte be.⁷

Fiatalkorúaknál természetes a nevelés gondolata

A plenáris előadások az Education in Prison című anyag fontosabb ajánlásait vezették fel, amelyeket kiscsoportos viták követtek. Mindezt azért említem meg, mert a témák teljesen szinkronban voltak azokkal a neveléssel kapcsolatos legfontosabb kérdésekkel, amelyeket a hazai jogi szabályozás, illetve a nevelés tág értelmezése kapcsán már érintettem (például: a nevelés célja, területei, kapcsolata más tevékenységekörökkel, a szabadulás előkészítése, a nevelési eredmények elismerése). Szeretném még megemlíteni, hogy a nevelés szó általános használatát bárki tapasztalhatja, aki külföldi szakirodalmakat olvas. Persze, más kifejezések is előfordulnak, például a svédek újabban előszeretettel emlegetik a „korrekciós gondoskodás”⁹ általános fogalmát, amely gyakorlatilag a szélesan értelmezett neveléssel azonos értékű. Mindig közös, hogy soha nem gondolnak kényszerre (kényszernevelésre), az önkéntesség és a motiváltság mindig magától értetődő, és nyoma sincs ideológiai ragadványoknak (politikai nevelés) vagy szubjektív ellenérzéseknek („Ütni kell a rabot, nem dédelgetni!”).

Európai Börtönnevelési Társaság (EPEA)

A svédországi 4. EPEA-konferencián *Kevin Warner* (Írország, a Társaság elnöke)⁹ szólt a társaság történetéről, céljáról, szervezetről. 1984-ben vetődött fel a gondolat, hogy az amerikai CEA (Korrekciós Nevelési Társaság) mintájára szükséges lenne egy olyan európai nemzetközi szervezet létrehozása, mely összefogná az elítéltek nevelésével foglalkozó szakembereket. Mégis csak 1989-ben, az oxfordi konferencián született meg a név, alakult ki a szervezeti felépítés, és választották meg a tisztségviselőket. Mindehhez jelentős lökést adott a már többször említett Education in Prison című tanulmány (kiadták 1989-ben), amelynek elkészítésére az Európa Tanács a legismertebb szakértők közül kért fel egy bizottságra valót, lényegében ők alkotják ma is a társaság „krémjét”.

Henning Jörgensen az Európa Tanács akkori tagországaitól két-két „összekötő személyt” (liaison person) kért kijelölni, erre a felhívásra 16 ország válaszolt. Mi, magyarok, kerülőúton jutottunk el a szervezethez. Hevényi Attila részt vett Vancouverben (Kanada) egy CEA-konferencián, ott értesült a következő EPEA-konferenciáról (1993, Bergen), ahová – számos szervezési és pénzügyi akadályt leküzdve, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának személyes segítségével – végül is neki és e sorok írójának sikerült kijutnia. Azóta kapcsolatunk a szervezettel elmélyült, a magyar részvétel folyamatos (Hevényi Attilát és engem a vezetőség összekötő személyként ismert el). Bergenben a Társaság kidolgozta céljait, melyek a következők:

- Az Európa Tanács No. R/89/12 ajánlásainak megfelelően a börtönökben folyó nevelés támogatása,
- Európai kooperáció keretében a börtönnevelésben résztvevők szakmai segítése,
- Együttműködés a kapcsolódó szervezetekkel,
- A börtönnevelés terén folyó kutatások támogatása.

A célok teljesítése érdekében megalakult a vezetőség (steering group) hét ország összekötő személyeiből. Fő feladata lett a szervezet bővítése és szakmai tevékenységének fellen-

dítése. Két évvel később, a sigtunai konferencián elfogadták az Alapszabályt (Constitution), megtörtént az első választás (elnök: Kevin Warner, Írország; titkár: Anne Cameron, Skócia), a vezetőség kibővült. A legutóbbi 5. konferencián (1995. október 1–4., Blagdon, Anglia) a jövő évtől esedékes tisztújításokhoz szükséges választás (mely postai úton előzetesen lezajlott) eredményét hivatalosan is bejelentették, eszerint az 1996–97-es periódusban az elnök *Svenolov Svensson* (Svédország) lesz, a titkár pedig *Kaj Raundrup* (Dánia).

Ennyi talán elégséges ahhoz, hogy lássuk, egy dinamikus fejlődő, a börtönnevelési szakmával elméleti és/vagy gyakorlati téren foglalkozó szakemberekből álló nemzetközi szervezetről van szó, amelynek ma már 27 országból 250 főt meghaladó tagsága van. A társaság hivatalos nyelve az angol, saját folyóiratot (Newsletter) és társasági értesítőt (Bulletin) ad ki.

Szeretném érzékeltetni, milyen témákkal foglalkoznak ezek a periodikus kiadványok, ezért a legutóbbi (9. sz.), az év első felében kiadott Newsletter cikkeinek címeit ide másolom: *Európai konferencia Észak-Írországban, Szabálmódosító munkálatok (Hollandia), Testnevelés (Írország), A gyakorlóműhely újradekorálása (Dánia), Drogfogyasztók segítése (Dánia), Konferencia Skóciában, Jó hírek – rossz hírek (Hollandia), Egy tanár napja a Fresnes-börtönben (Franciaország).*

A magyar résztvevők szereplése

1991. május 13–16. között, a hollandiai Bergenben sikerült első ízben részt vennünk (Hévényi Attila és jómagam) az EPEA 3. konferenciáján, amelynek ez volt a mottója: *„Mennyire magasak a falak?”* A konferencia szerkezeti felépítése a résztvevők aktivitásának (napi 12 órán át történő) maximális kihasználását célozta. A rövid kulcselőadásokon bevezetett témákat a mintegy 70 résztvevő hat kiscsoportba sorolva korreferátumok és vita keretében dolgozta fel (összesen 30 korreferátumra került sor).

Három fő téma szerepelt a konferencia vitaanyagában:

- Mi a nevelés helye és szerepe a bv. intézetekben?
- Melyek a börtönök „határai”, azaz milyen a kapcsolat a kinti társadalommal?
- Mit takar a börtönnevelés fogalma: korrekciót, kezelést vagy oktatást?

A bevezető előadást a PRI (Penal Reform International) elnöke, *J. Tulkens* professzor tartotta, aki kiemelte, hogy a börtönben folyó nevelés nem valósulhat meg erőszakkal, meg kell találni az ösztönzés, az érdekeltté tevés lehetőségét. Ehhez elsősorban a vezetők gondolkodását kell megváltoztatni, de reformra szorul a börtönszervezet is. A reform azt jelenti, hogy felülvizsgáljuk a megközelítési módot: mindig az elítéltektől kell elindulni.

A konferencia második napján este fél nyolctól kilencig tartottuk meg korreferátumunkat az egyik munkacsoportban *Börtön és börtönnevelés ma Magyarországon* címmel. Az előadást videofelvételekkel illusztráltuk, ami jelentősen növelte az előzetes érdeklődést (a mi előadásunkon vettek részt a legtöbben, ez huszonvalahány embert jelent). Végül – helyszíni angolnyelvű alámondással – levetítettük a *Tököli hétköznapiak* c. filmet. Számos kérdést kaptunk a magyar börtönviszonyokról, a nevelés helyzetéről. A résztvevők elismeréssel szóltak bemutatkozásunkról, külön kiemelték azt az őszinteséget és nyíltságot, amelyet végig tapasztaltak. A bergeni konferencia nemcsak a jó szakmai „be-

Tököli hétköznapiak

lépő” miatt volt fontos, hanem a személyes ismeretségek kialakítása révén is sikeressé vált. Keresték a velünk való beszélgetéseket, meghívásokat kaptunk, úgy éreztük, baráti közösségbe kerültünk (ez az érzés azóta is megmaradt, a konferenciák rendkívül szívélyesek és hangulatosak). Természetesen hivatalosan is beléptünk a társaságba, így meghívást kaptunk a következő konferenciára.

Az 1993. június 14–17. között *Sigtunában* (Svédország) megrendezett 4. konferenciára finansziális okok miatt a magyar büntetés-végrehajtás már csak egyedül engem tudott kiutaztatni, ám szintén eljött *Bartha Tibor* szegedi evangélikus lelkész, így ismét ketten képviseltük hazánkat. „A falakon túl” mottójú konferencia témái a következők voltak:

- Kielégíti-e a börtönviselés az elítélt szükségleteit?
- Hogyan tekintünk az elítéltra: lehetőségre vagy veszélyforrásra?
- A társadalom és a börtön (a börtönnevelés folytatása és integrálása).
- Milyen típusú elítéltekkel találkozunk a kilencvenes években?

A konferencia szerkezetében és módszereiben követte a bergeni példát, rövid plenáris előadások és részletes munkamegbeszélések (work-shopok) váltogatták egymást. Mi, magyarok, az utolsó témában voltunk érdekeltek, így magam mintegy 15 érdeklődő számára tartottam előadást *Speciális védelem sajátos csoportok részére – ez ma reális szükségyszerűség* címmel¹⁰, amelynek során elemeztem a börtönpopuláció egyre dominánsabb elmozdulását a különféle személyiségzavarokkal jellemezhető egyének irányába. A börtönök funkciója elvileg ugyan nem az ilyen személyek adekvát bánásmódban részesítése (náluk valóban szükség lehet terápiás kezelésre), de ennek a gyakorlati igénynek a kielégítése elől nehéz elzárkózni, nehéz nem tudomásul venni az egyre erőteljesebben jelentkező „menedékhely” (asylum) szerepbe szorulás lehetőségét.

Bartha Tibor felkérésemre röviden beszámolt a börtönpasztorációs munka és mozgalom magyarországi helyzetéről, majd mindketten számos kérdésre válaszoltunk. A szakmai és baráti kapcsolatok ezen a konferencián még tovább erősödtek. Itt vetődött fel első ízben a gondolat (konkrétan *Dirk van Kooten*, [Hollandia] részéről), hogy Magyarország is megrendezhetne egy konferenciát, akár már a következőt. (Hivatalosan a már említett popowói értekezleten kezdődtek meg a tárgyalások erről az EPEA vezetőivel.)

Mint látható, az EPEA két évente rendezi meg konferenciáit, nagyszámú, mintegy száz fő körüli résztvevővel. Bár a magyarországi rendezés a vezetőség 1994-es ülésén már szóba került, az 1995. évi konferencia rendezési jogát október 1–4-ig Anglia kapta meg, a helyszín egy Bristol közeli kis település, Blagdon volt. Anyagi támogatás hiányában csak egyedül utaztam úgy, hogy az útiköltséget a magyar bv., a részvételi díjat (300 fontot) pedig a szervezők fedezték. Fontos volt a részvétel, mert ekkor már a magyar bv. országos parancsnoka megkapta az EPEA hivatalos levelét, amelyben értesítették, hogy elfogadták jelentkezésünket, és 1997-ben mi rendezhetjük meg a soros konferenciát. A blagdoni konferenciára a részvétel bizonytalansága miatt nem készültem előadással. A konferencia mottója „*A rácsok eltüntetése*” volt, a fő témák: *Személyes fejlődés a börtönben. A tulajdonosi szemlélet erősödése mind a személyzet, mind az elítéltek részéről. A társadalomba vezető hidak építése.*

Nem maradtam azonban itt sem passzív résztvevő, mert megalakítottuk a következő konferencia tervező bizottságát (Planning Group), és három ízben is hosszú megbeszélést tartottunk, kialakítva a konferencia kereteit.

Az 1997-es magyarországi konferenciáról

1995 nyarának elején Kaj Raundrup (helyettes államtitkár, 1996-tól megválasztott titkár) néhány napot Budapesten töltött. Találkozott *dr. Tari Ferenc* országos parancsnokkal, aki megerősítette elhatározását, hogy támogatja a konferencia megrendezését, amelyhez majd a Kutatásszervezési és Nemzetközi Kapcsolatok Főosztály adja a szervezési háttérrel. *Dr. Boros János* főosztályvezetővel hármásban megtekintettük a helyszínnek kiszemelt Agro Hotelt, megbeszéltük a lehetséges költségeket, az EPEA részéről az előzetes szervezőmunkát segítő személyek körét. Ez volt a konkrét előzménye a blagdoni tervező bizottsági üléseknek. A bizottság elnökéül Boros Jánost javasoltuk, tagjai lettek: Svenolov Svensson (Svédország), Torffin Langelid (Norvégia), Kaj Raundrup (Dánia), Anne Cameron (Skócia) és Csetneky László.

A konferenciára 1997 novemberének első hetében kerül majd sor Budapesten, a mottó: „*Védelmet nyújtó falak*”, amivel az elítéltek börtönön belüli életének humánus megszervezéséhez, illetve a társadalom megnyugtatósához egyaránt szükséges falakra utalunk. A fő témák később kerülnek meghatározásra, a résztvevők számát mintegy 100 főre tervezzük. Hiszünk, hogy a jelentős várakozásnak képesek leszünk megfelelni és sikeres konferenciát szervezünk, amely jelentősen növelheti elismertségünket az európai börtönügyi szakember körében, és segíti a nevelés differenciálódásának és továbbfejlődésének ügyét.

Mint az írás eddigi hangvételéből nyilvánvalóan kiderül, igyekeztem néhány gondo-

lattal és ténnyel védelmembe venni a „nevelés” fogalmát és gyakorlatát, habár gyanítom, egyáltalán nem szorul védelemre. Kétségtelen, hogy vadhajtásai (lásd: átnevelés, politikai nevelés, kényszernevelés) nyomán igazi értelme némileg devalválódott, holott a fejlődés tudatos irányítása egész életünk során lehetséges. Ha a teljes személyiség (főleg szerkezete, alapvető funkciói, karaktere) gyakorlatilag alig változtatható is, a fejlesztésre még rengeteg lehetőség marad akár felnőttkorban is. Gondoljunk csak az ismeretszerzésre, a kommunikációs készségek fejlesztésére, új viselkedési formák megtanulására, munkavégzési módok elsajátítására – vagy akár az önbecsülés javítására, a felelősségérzet fokozására, a belső feszültségek optimális levezetési módjainak kialakítására. Bizony, ezek mind nevelési feladatok, és ha sikeresek, nevelési eredmények, mert csak tervezett, szakértelemmel irányított és ellenőrzött módszerek alkalmazásával érhetők el. Erre gondolva, és némileg ismerve az európainak tekinthető börtönrendszerekben folyó munkát, kijelenthetem, hogy nagy divat ma is az elítéltek nevelése Európában, és azt is, hogy igen sok téren van még mit tanulnunk ezen országok szakembereitől.

Csetneky László

Jegyzetek

1. Suvaal, Robert: A wide concept of prison education: luxury or necessity? 1995, 5th European Conference on Prison Education, Blagdon, England. R. Suvaal a Holland Börtönfőigazgatóság nevelési tanácsadója, az EPEA vezetőségi tagja, számos Európa tanácsi bizottság felkért szakértője.

2. A szerző itt a magyar szakterminológiában ismert „neveltségi szintre” utal, bár ezt a kifejezést nem használja.

3. Vigh József: Treatment. Újraéledő ideológia? Börtönügyi Szemle, 1994/2. sz. 60–65. o.

4. Sereg Pál: Törvény Európába. Börtönügyi Szemle, 1994/3. sz., 44–50. o.

5. Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai K., Bp. 1985., 1002. o.

6. Csetneky László–Hevényi Attila: Prison and prison education nowadays in Hungary. 1991, 3th European Conference on Prison Education, Bergen, Holland.

7. Jørgensen, Henning: Report from

the first European Conference for Coordinators of Prison Education. 1994, Popowo, Poland. H. Jørgensen a dán börtönfőigazgatóság fősztályvezetője, az Európa Tanács által rendszeresen felkért szakértő, az EPEA aktivistája.

8. Svensson, Svenolov: A possible way back. Rehabilitation of Offenders. Paper of 5th EPEA Conference, 1995., Blagdon, England.

9. Warner, Kevin: Information about organizations and groups concerned with prison education: the EPEA. In: Report from „Beyond the Walls”, 4th EPEA Conference, 1993, Sigtuna, Sweden, 80–82. p. K. Warner az ír börtönfőigazgatóság nevelési koordinátora, az EPEA első választott elnöke.

10. Csetneky László: Special protection for special groups – a real necessity. In: Report from „Beyond the Walls”, 4th EPEA Conference, 1993 Sigtuna, Sweden, 69–71. p.